

LegiLexi – och sen då?

Kartläggning räcker inte; insatser krävs nu.

Läskrisen i Sverige växer och skillnaderna mellan barn från olika bakgrunder blir allt tydligare. LegiLexi visar vilka elever som halkar efter – men verklig förändring sker först när resultaten omsätts i konkreta insatser. Tyvärr verkar vissa lärare och rektorer tro att Legilexi är själva insatsen, men det är inte så. Legilexi är kartläggning och insatserna behöver vara andra. Den här texten visar hur skolor kan gå från siffror till handling och ge alla elever en chans att knäcka läskoden.

Lärarna har gjort sin kartläggning. Staplarna visar tydligt vilka elever som behöver stöd – men vad händer sedan? LegiLexi ger skolor värdefull information om elevernas läsutveckling – men verklig förändring sker först när resultaten används som grund för undervisningen. För att resultatet ska bli mer än siffror krävs ett gemensamt, strukturerat arbete. Sverige står mitt i en läskris och skillnaderna mellan barn från olika socioekonomiska bakgrunder ökar.

Konsekvenserna är djupgående. När elever inte utvecklar en god läsförmåga riskerar de inte bara att misslyckas i skolan, utan också att få begränsade möjligheter i arbetslivet och i samhället.

Forskningen är enig om vilken slags undervisning som gynnar barns läsutveckling. Undervisningen ska betona fonologisk medvetenhet, kopplingen mellan ljud och bokstav, läsflyt, ordkunskap och förståelse samt göra detta på ett systematiskt och strukturerat sätt.

Forskningsläget inom området grundläggande läs- och skrivinlärning är så brett och robust att det med förhållandevis hög precision går att ange vad som ska betonas i undervisningen, när man ska göra det och på vetenskaplig grund motivera varför man ska göra det.

Så varför görs det inte redan nu?

Läroutbildningens blinda fläckar

Läroutbildningen utgör fundamentet för hela skolväsendet. Den är tänkt att garantera att alla nyexaminerade lärare har den kunskap och de verktyg som krävs för att möta elevernas behov. Men utbildningens kvalitet varierar stort mellan lärosäten, och att många blivande lärare lämnar utbildningen utan tillräckliga kunskaper i evidensbaserad läsundervisning (Svenskt Näringsliv 2023a).

I Sverige saknas en tydlig och enhetlig nationell kärna för vad alla blivande lärare måste kunna om läsning. Resultatet blir att vissa lärarstudenter möter forskningsbaserade metoder som fonologisk träning, systematisk undervisning i avkodning och explicit undervisning i ordförråd, medan andra får mer vaga kunskaper eller teoretiska resonemang utan koppling till praktik.

Alla förstår säkert att detta får allvarliga konsekvenser. Om en lärare inte själv har fått en tydlig vetenskaplig grund i läs- och skrivinlärning blir undervisningen i hög grad beroende av lärarens egna initiativ, intresse och förmåga att leta fram metoder. Det skapar ett system där elevernas chanser att få en god lässtart är beroende av slumpen – vilken utbildning deras lärare råkar ha gått, hur den läraren själv väljer att arbeta samt vilken syn rektor har på kompetensutveckling.

En skola är aldrig starkare än sina lärare, och lärarens kompetens är en avgörande faktor för elevens resultat. Läroplansutredningen föreslår att läroutbildningen reformeras så att varje ny lärare, oavsett var i landet hen utbildats, har den kunskap som forskningen visat är mest effektiv för att utveckla barns läsförmåga. Detta förslag måste sjasättas så fort som möjligt.

Tyvärr kommer det dröja en hel del år innan reformerna har effekt, vilket kommer leda till ett kunskapsglapp som, under tiden, drabbar eleverna. Under detta glapp måste skolledare kartlägga lärarnas kunskap kring läs- och skrivinlärning och sätta in insatser där det behövs. Det går inte att bara fortsätta med "SKUA" (språk-och kunskapsutvecklandearbetssätt) och tro att det täpper till glappet.

Kompetensutvecklingen måste matcha kunskapsnivån i personalgruppen. Om många lärare inte har kunskaper om läs- och skrivinlärning på vetenskaplig grund är det där rektor måste sätta in insatser.

Tidiga insatser avgör framtiden

Om barn inte knäcker läskoden i lågstadiet riskerar de att hamna på efterkälken i alla ämnen. Detta är inte enbart en fråga om skola, utan om livschanser. Svaga läsare riskerar lägre utbildningsnivå, sämre hälsa och begränsade möjligheter på arbetsmarknaden.

Det behövs ett skarpt fokus på **tidig upptäckt och tidiga insatser**. Lärare måste få verktyg för att identifiera elever med svag avkodning redan i förskoleklass och årskurs ett. Här spelar verkligen **Legilexi** en central roll. LegiLexi är en icke vinstdrivande stiftelse med visionen att alla barn ska lära sig att läsa ordentligt i svenska skolan. Stiftelsens digitala tjänster och produkter är helt kostnadsfria att använda och har utvecklats i nära samarbete med svenska läsforskare. Med LegiLexis kartläggning följs varje enskild elev från förskoleklass upp till slutet av mellanstadiet och elevens lärare ges kontinuerligt tillgång till uppdaterade undervisningsrekommendationer och förslag på lektionsinnehåll utifrån elevernas testresultat. Denna individuella statistik redovisas till både lärare och huvudman. Genom att regelbundet mäta elevers läsflyt, avkodning och förståelse får lärare, specialpedagog/lärare och rektor, ett gediget underlag så att de kan planera läsundervisningen så att den bättre matchar elevernas faktiska behov. De får även en tydlig bild av vilka som behöver extra stöd – innan problemen växer sig stora. (Legilexi.se, 2025).

För att ytterligare understryka vikten av systematiska insatser kommer Läroplansutredningen (SOU 2025:19) med skarpa rekommendationer. Den framhåller att läsinlärningen måste ha en särställning i lågstadiet, med tydliga mål och innehåll redan från årskurs 1. Utredningen pekar på att undervisningen ska bygga på vetenskapligt belagda metoder – som fonologisk medvetenhet, ljudningsmetoder, träning i läsflyt, ordkunskap och förståelse – och bedrivs på ett strukturerat sätt. Vidare föreslås att läsning ska genomsyra fler ämnen än svenska, så att eleverna får många och varierade möten med texter och utvecklar både avkodning och förståelse

Tidig upptäckt och nya läroplansmål räcker dock inte.

Det måste också finnas beprövade metoder att sätta in direkt.

Kartläggning- vad gör vi sen då?

När lärarna har kartlagt sina elever med LegiLexi börjar det verkliga arbetet – att omsätta resultaten i konkreta och meningsfulla undervisningsinsatser. LegiLexi ger en tydlig bild av varje elevs läsutveckling och visar vilka delar av läsningen som fungerar väl och vilka som behöver stärkas, till exempel fonemisk medvetenhet, avkodning, läsflyt, ordförråd eller läsförståelse.

Kartläggningen är såklart inte ett mål i sig, utan ett verktyg för att planera nästa steg.

Först görs en gemensam analys av resultaten. Lärarlaget och specialpedagogen/läraren går igenom materialet tillsammans för att identifiera både individuella behov och mönster på gruppnivå. Fokus ligger inte bara på siffrorna, utan på att förstå vad de betyder för den kommande praktiken och läsundervisningen.

Nästa steg är att planera och genomföra pedagogiska insatser på tre nivåer – grupp, individ och organisation. På gruppnivå handlar det om att alla lärare, oavsett ämne, arbetar språkutvecklande. Undervisningen struktureras tydligt med fokus på förståelse, begrepp och samtal om texter. Läraren modellerar hur man förutspår, sammanfattar och ställer frågor under läsningen, hur man skriver svar och formulerar sig i skrift. Eleverna tränas hela tiden i att använda olika läs- och skrivstrategier i alla ämnen. Tillsammans med läraren genomförs gemensam läsning, textsamtal och diskussioner. Läraren förklarar, visar och berättar. Skrivandet löper parallellt med läsandet. Elevaktiva metoder som EPA (enskilt–par–alla) och loggboksskrivande gör eleverna till aktiva medskapare i läs- och skrivprocessen.

För de elever som har särskilda svårigheter enligt LegiLexi-resultaten krävs mer riktade insatser som tex modellen [Response to Intervention \(RTI\)](#). Det kan handla om korta, intensiva och strukturerade träningspass i avkodning, fonemisk medvetenhet eller läsflyt. Denna insats genomförs av speciallärare. Eleven kan arbeta enskilt eller i liten grupp, ofta 10–15 minuter om dagen, med kontinuerlig uppföljning var sjätte till åttonde vecka. Här kan skolor använda LegiLexis egna resurser som *Läskod* och *Läsresan*, eller komplettera med annat lämpligt material.

På organisationsnivå används resultaten från LegiLexi som underlag för skolans övergripande utvecklingsarbete. Lärarlagen identifierar gemensamma behov, till exempel bristande ordförråd i flera klasser, och planerar ämnesövergripande insatser. Rektor, specialpedagog/lärare och förstelärarna har en central roll i detta arbete genom att se till att resultaten leder till konkret handling, till exempel fortbildning, resursfördelning eller prioritering av tid för fortbildning som går i linje med elevernas faktiska behov.

Efter ungefär åtta till tio veckor följs insatserna upp. Lärarna undersöker om elevernas resultat förbättrats, om motivationen har ökat och om de metoder som använts har haft önskad effekt. Uppföljningen är inte bara en kontrollpunkt utan en möjlighet till lärande – både för elever och för lärare. Här måste elevrösterna vara centrala; eleverna ska förstå sina mål, reflektera över sin egen utveckling och vara delaktiga i sin läsresa.

Ganska ofta är det tyvärr så att majoriteten av eleverna i klassen har låg läshastighet och stora problem med avkodning. Om det är många elever med stora problem och specialpedagog/lärare inte hinner med att ge intensivträning till alla kan **Sara**

Bruuns modell med intensivläsning i helklass bli värdefull att arbeta utifrån. I stället för att endast fokusera på elever med svårigheter kan **alla elever i klassen arbeta intensivt med avkodningsträning. Eleverna arbetar i par, tio minuter varje dag under fem veckor**, vilket skapar gemenskap, motivation och tydliga framsteg. En viktig styrka är att arbetet sker **inom ramen för ordinarie undervisning** – inga elever tas ut från klassrummet, utan alla får tillgång till samma språkliga stöd (liber.se, 2025) Arbetssättet gynnar både de som behöver extra träning och de som redan läser flytande. Resultaten från arbetet med intensivläsning i helklass visar flera positiva effekter både för elever och pedagoger. En forskningsstudie gjord av Yvonne Solheim Mosling vid Karlstad Universitet (2025) visar att interventionsgruppen som strukturerat genomförde intensivläsning i helklass förbättrade sin **avkodningsförmåga i högre grad än kontrollgruppen**. Eleverna visade också **ett ökat mod och självförtroende** i sitt läsande, och relationen mellan elever och pedagoger stärktes genom det dagliga samarbetet kring texter.

För **SVA-elever** som var nya i det svenska språket sågs en särskilt snabb utveckling av **språkljud, uttal och avkodning**. Läsinterventionen skapade en språklig aktivering där elevernas svenska utvecklades markant under en kort tidsperiod. Genom att hela klassen deltog i samma arbete minskade behovet av enskilda kartläggningar, vilket i sin tur ledde till att specialpedagogiska insatser kunde riktas till elever i behov av mer omfattande stöd.

Lärarna upplevde att metoden gynnar alla elever, men särskilt de med begränsade kunskaper i svenska, eftersom de fick intensiv språklig exponering och äntligen fick möjlighet att befästa fonem och grafem (Solheim Mosling, 2025).

Genom att kombinera LegiLexis diagnostiska precision med en helklassmodell för avkodningsträning samt läsfrämjande aktiviteter får skolan en kraftfull insats för att främja alla elevers utveckling avseende läsförmågan.

Uppföljning och systematik

Ett av skolans största problem idag är bristen på kontinuitet och systematik. Ofta lämnas det åt den enskilda läraren eller skolan att avgöra hur och när elevers läsutveckling ska mätas. Resultatet blir ojämlikhet: vissa elever får hjälp tidigt, andra upptäcks först när det redan är för sent.

För att motverka detta krävs en **nationell strategi** där uppföljning är en självklar och återkommande del av undervisningen. Med verktyg som Legilexis och Bruuns intensivläsning i helklass kan progressionen följas terminsvis, vilket inte bara gör det lättare att ge rätt stöd utan också skapar ett datadrivet underlag för skolläda och huvudmän.

Uppföljningen får dock inte reduceras till siffror. Den måste kombineras med analys och samtal: Varför fastnar vissa elever? Hur påverkar undervisningens upplägg

resultaten? Vad kan justeras? Vilka skolor behöver huvudmannen ge extra hjälp till? Vilka ytterligare kompetensutvecklingsbehov behöver skolans huvudman erbjuda?

När uppföljning används som en motor för reflektion och utveckling blir den en kraftfull hävstång för förändring.

SPRÅKA Lund är ett exempel på hur huvudmän kan arbeta systematiskt för att säkerställa att elever får den läs- och skrivundervisning de har rätt till. Programmet omfattar hela utbildningskedjan och syftar till att stärka språkutveckling genom lekfulla och evidensbaserade metoder. Erfarenheter visar hur kartläggning av lärarkompetens och riktade insatser kan förbättra läsförmågan i klassrummen.

Som tidigare poängterats riskerar det att bli ett kunskapsglapp i elevers läs- och skrivundervisning om huvudmän och skolledare inte agerar kraftfullt tills dess att reformerna slagit igenom. Under denna period blir det avgörande att identifiera vilka lärare som har gedigen kunskap om fonologisk medvetenhet, avkodning, läsflyt och läsförståelse, och vilka som behöver riktat stöd. Genom självskattningar, observationer och samtal kan skolledare prioritera insatser där de behövs mest, och gå från generella satsningar till precisionsinsatser.

På huvudmannanivå kan SPRÅKA Lund också användas för att följa kompetens mellan skolor, identifiera strukturella brister och motivera långsiktiga satsningar innan reformer får fullt genomslag. Programmet fungerar som en brygga mellan dagens verklighet och framtidens krav på läs- och skrivkompetens.

För huvudmän som vill utveckla systematiskt arbete rekommenderas handboken ***Leda för läsutveckling – en praktisk handbok för skolans huvudmän*** av **Ingrid Thulin Olander** och **Marie Åkerlund** (2025), som kopplar konkreta verktyg och SPRÅKA Lund-erfarenheter till skolans vardag.

Läsengagemang och skolbibliotekens roll

Vid det här laget vet ni att teknisk färdighet i läsning bara är det ena benet och läsförståelse det andra. Båda benen behövs för att kunna stå. Minst lika viktigt är **viljan och motivationen att läsa** – att eleverna upplever mening, glädje och gemenskap i mötet med litteraturen. Utan engagemang riskerar vi att utbilda en generation som kan läsa, men som inte vill. Lärare måste se till att eleverna läser i alla ämnen, arbetar med högläsning, har textsamtal samt hjälper eleverna att läsa upp texterna så eleverna förstår vad de läser. När läraren väljer litteratur till sina elever har läraren möjlighet att påverka eleven, inte bara till att vilja läsa utan även till att ta ställning i olika värdegrundsfrågor och kunna göra klokare livsval.

Här spelar **skolbiblioteken** en avgörande roll. Skolbiblioteket kan bidra till att vara en plats där elever får hjälp att hitta rätt bok, möter litteratur på olika språk, eller deltar i boksamtal som gör läsningen social och meningsfull.

För elever med svag läsförmåga kan biblioteket fungera som en bro in i litteraturen – genom lättlästa böcker eller ljudböcker. För de som redan är starka läsare kan det bli en språngbräda till mer avancerad litteratur. Och för alla blir biblioteket ett rum där läsning får status och utrymme i vardagen.

Att integrera skolbiblioteket i undervisningen, i nära samarbete med lärare och skolledare, är därför en nyckel för att kombinera **avkodningsträning med lustläsning och motivation**.

En gemensam väg framåt

Regeringens pågående reformarbete – med förslag om stärkta lärarutbildningar, tydligare mål i läroplanerna, tidiga insatser och bemannade skolbibliotek – pekar tydligt ut riktningen för svensk skola. Läroplansutredningen, tillsammans med rapporter från Svenskt Näringsliv och erfarenheter från skolor som redan arbetar systematiskt med verktyg som LegiLexi, intensivläsning i helklass och ett aktivt skolbibliotek, visar vad som krävs för att stärka elevers läsförmåga och läslust.

Samtidigt ligger flera reformer flera år fram i tiden. Därför behöver skolor och huvudmän redan nu omsätta denna kunskap i praktiken – elevernas rätt till en fungerande läsundervisning kan inte vänta.

Satsa på tidiga insatser. Elever måste få stöd redan i lågstadiet, med hjälp av de tydliga mål som läroplansutredningen föreslår.

Kartlägg lärarnas kunskaper inom läs -och skrivundervisning och sätt in kompetensutveckling utifrån resultaten.

Använd systematiska verktyg. Med Legilexi kan skolorna kontinuerligt följa och huvudman följa upp varje elevs, klass och skolas utveckling och erbjuda skolorna riktad kompetensutveckling.

Arbeta intensivt och inkluderande. Använd modeller som text
Intensivläsning i helklass.

Bygg läsengagemang. Arbeta med läsfrämjande aktiviteter. Högläs! Ha textsamtal!
Bjud in författare att inspirera! Skolbibliotek och ett rikt textutbud är centrala för att elever inte bara ska kunna läsa – utan också vilja läsa.

Att låta bli är inget alternativ

Läskrisen är inte bara ett skolproblem – det är ett samhällsproblem. Elever som inte utvecklar tillräcklig läsförmåga riskerar utanförskap på arbetsmarknaden, i demokratin och i kulturlivet. Om vi inte agerar nu, kommer Sverige att betala ett högt pris i form av ökade klyftor och minskad konkurrenskraft. Lösningen finns redan. Vi har forskningen, vi har verktygen och vi har metoderna. Vi har inte tid att vänta på att läroplansutredningen ska träda i kraft och få effekt. För att rädda en generation barn och ungdomar– och framtidens Sverige – ur läskrisen måste huvudmännen runt om i landet agera och ta eget ansvar redan nu.

Sara Bruun

Källförteckning

LegiLexi. (2025). *LegiLexi – Kartläggning och undervisningsstöd för läsutveckling*. Hämtad från <https://legilexi.se>

Liber. (2025). *Intensivläsning i helklass*. Hämtad från <https://www.liber.se>

Svenskt Näringsliv. (2023a). *Lärarytbildningen och elevresultat – Rapport om läs- och skrivkompetens*. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

Svenskt Näringsliv. (2023b). *Läskunnighet och tidiga insatser – Effekter på skolresultat och livschanser*. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

Thulin Ohlander, Åkerlund (2025). *Leda för läsutveckling - en praktisk handbok för skolans huvudmän*. Stockholm: Svenskt näringsliv.

Solheim Mosling, Y. (2025). *Effekter av intensivläsning i helklass på elevernas avkodning och språkljudsutveckling*. Karlstads universitet.

SOU 2025:19. *Läroplansutredningen – Läskunnighet och tidiga insatser i lågstadiet*.

Thulin Ohlander, Åkerlund (2025). *Leda för läsutveckling - en praktisk handbok för skolans huvudmän*. Stockholm: Svenskt näringsliv.